

Spelling leer je niet alleen

voor de spellingles

Spelling is een hulpvak. Je leert het zodat je het toe kunt passen bij taal, rekenen en de zaakvakken. Als kinderen woorden en zinnen schrijven, gebruiken ze de geleerde spellingregels. Voor hen is dit niet altijd vanzelfsprekend. Het is belangrijk kinderen erop te wijzen dat je over de correcte spelling van woorden moet nadenken op álle momenten dat je woorden of zinnen opschrijft, niet alleen bij de spellingles.

Tekst: Tjalling Brouwer, conceptauteur Staal

Staal maakt kinderen categoriebewust. In het voorbeeld hiernaast van juf Femke ontdekken kinderen dat ze woorden met categorieën die ze bij de spellingles geleerd hebben ook tegenkomen bij andere vakken. Dit is een mooie basis. Het is belangrijk dat je hier gebruik van maakt en inzet voor het vergroten van het spellingbewustzijn. Hoe kun je dit doen?

Verzamel categoriewoorden

Vraag de kinderen om in de komende week te letten op de categorie die je deze week aangeboden hebt, bijvoorbeeld het colawoord. Als ze een colawoord tegenkomen in het boek dat ze lezen of tijdens een ander vak, dan leggen ze dit voor aan jou als leerkracht.

Jij controleert en de kinderen mogen het woord - zonder spelfouten - ophangen op de speciale plek die je hiervoor in de klas gecreëerd hebt. In *Staal spelling-grammatica* is dit een standaard lesonderdeel bij het aanleren van een nieuwe categorie.

'Juf, dat is ook een colawoord!'

In de klas van juf Femke hebben de kinderen een filmpje van Freek Vonk gezien over een beverparadijs in de provincie Gelderland. De kinderen leren dat de bever een van de grootste knaagdieren ter wereld is. Alleen de capibara is nóg groter. 'Juf, capibara is een colawoord', roept Jelke. Juf Femke schrijft het woord ca-pi-ba-ra op het bord en zegt: 'Laten we eens kijken welke categorieën er nog meer in het woord zitten.' Net als bij de spellingles bespreekt juf Femke samen met de kinderen, van links naar rechts, dus in de lees- en schrijfrichting, de spellingcategorieën en de regels die in deze woorden voorkomen. Na het colawoord benoemen ze samen ook de categorieën kilowoord en drie keer het klankgroepenwoord. Daarna gaat juf Femke terug naar het filmpje en vraagt de kinderen waarom de bevers ook wel houthakkers genoemd worden.

Transfer spelling-grammatica in Staal 2

Staal 2 biedt - net als in *Staal 1* - de lineaire onderdelen spelling en grammatica in samenhang aan binnen *Staal spelling-grammatica* en de (semi)concentrische onderdelen van taal in *Staal taal*. Door deze logische koppeling versterken spelling en grammatica elkaar. Zo letten de kinderen in *Staal spelling-grammatica* bij het zinnendictee niet alleen op de juiste schrijfwijze van de woorden, maar ze benoemen ook de woordsoorten en/of zinsdelen.

Doordat alle lineaire onderdelen in *Staal spelling-grammatica* zitten, hoeft je de thema's van *Staal taal* niet in een strikte volgorde aan te bieden. Dit geeft scholen de mogelijkheid om een bepaald thema naar voren of naar achteren te halen, zodat je dit koppelt aan het moment waarop het onderwerp goed past bij een thema wereldoriëntatie of bijvoorbeeld een excursie.

Daarnaast kunnen scholen die werken met combinatiegroepen of vanuit visie heterogeen groeperen, binnen deze groepen aan de slag vanuit één zelfde thema. Uiteraard zijn deze sterke kenmerken van *Staal 1* behouden in *Staal 2*.

Nieuw in Staal 2

Nieuw in *Staal 2* is de expliciete aandacht in *Staal taal* voor de toepassing van wat bij *Staal spelling-grammatica* is aangeleerd.

Transfer spelling bij woordenschat

Als je de doelwoorden bij de woordenschatlessen aanbiedt, is het belangrijk dat je de nieuw te verwerven woorden duidelijk uitspreekt. *Staal* werkt daarom met de 5 uitjes. Naast de gebruikelijke 3 uitjes (uitleggen, uitbeelden en uitbreiden) wordt ook ingezet op uitspreken en uitproberen (toepassen) en hiermee op het actief gebruiken van de doelwoorden.

Bij het uitspreken van de woorden kiest de leerkracht enkele woorden uit waar uitsluitend eerder aangeboden spellingcategorieën in voor komen. De leerkracht schrijft deze woorden op het bord. Net als bij de spellingles bespreekt de leerkracht, hardop denkend of samen met de kinderen, van links naar rechts, dus in de lees- en schrijfrichting, de spellingcategorieën en de regels die in deze woorden voorkomen. Het is daarbij belangrijk dat de leerkracht zich exact houdt aan de verwoording van spelling.

Schrijf tijdens het semantiseren **enkele** woorden op het bord om aandacht te besteden aan spelling.

- Richt je alleen op woorden met categorieën die de kinderen hebben aangeleerd.
- Beperk je tot de categorieën waar kinderen moeite mee hebben.

Schrijf tijdens de verwoording mee op het bord. Wacht steeds bij een categorie en verwoord eerst de regel. Schrijf dan verder. De nummers van de categorieën schrijf je niet op, dit doe je alleen bij de nabespreking van het dictee in de spellingles.

Uit: Handleiding Staal 2 taal.

Daarom is de verwoording van de spellingcategorieën die in de doelwoorden voorkomen achter in de handleiding van ieder thema opgenomen. Hierdoor kunnen ook invallers die minder ervaring met *Staal spelling-grammatica* hebben deze woorden bespreken zonder dat ze hierbij fouten maken. Bovendien bevordert dit de vlotte bespreking van de spellingcategorieën omdat de verwoording al uitgeschreven staat.

fladderen – *fla¹⁰dderen* vanaf groep 5, blok 2
De klankgroep is **fla**. De laatste klank is **a**. Dat is een korte klank. Ik schrijf de **d** dubbel. Woord met /urun/. Ik schrijf twee keer e.

gunstig – *guns¹⁰tig¹²* vanaf groep 4, blok 8
De klankgroep is **guns**. De laatste klank is **s**. Dat is een medeklinker. Ik schrijf wat ik hoor. Achtervoegsel /ug/. Ik schrijf ig.

ideaal – *i¹³de¹⁰aal* vanaf groep 6, blok 2
Kilowoord. Ik schrijf i. De klankgroep is **dee**. De laatste klank is **ee**. Dat is een lange klank. Ik neem een stukje van de **ee** weg.

inmiddels – *in¹⁰mi¹⁰ddels* vanaf groep 4, blok 5
De klankgroep is **in**. De laatste klank is **n**. Dat is een medeklinker. Ik schrijf wat ik hoor. De klankgroep is **mi**. De laatste klank is **i**. Dat is een korte klank. Ik schrijf de **d** dubbel.

kwetteren – *kw¹⁰tteren* vanaf groep 5, blok 2
De klankgroep is **kwe**. De laatste klank is **e**. Dat is een korte klank. Ik schrijf de **t** dubbel. Woord met /urun/. Ik schrijf twee keer e.

Uit: Handleiding Staal 2 taal.

Doordat de kinderen niet alleen het woord horen, maar ook nog een keer zien, ondersteunt dit de consolidatie van de doelwoorden. Het is belangrijk dat je de categorieën in een vlot tempo bespreekt en dat je de focus houdt op het (beter) leren kennen van thematische doelwoorden.

In de praktijk: toepassen spelling bij opschrijven doelwoorden

In groep 5 van meester Marcel werken de kinderen aan het thema Insecten uit Staal taal.

Vorige week zijn vijftien doelwoorden aangeboden. Vandaag starten ze met de tweede woordenschatles van het thema. Net als in de vorige week heeft meester Marcel gekeken naar de doelwoorden en heeft hij drie woorden geselecteerd waarvan alle categorieën eerder aangeboden zijn. Bij voorkeur kiest hij woorden die kinderen kunnen gebruiken in hun eindopdracht. In dit thema: het schrijven van een dialoog tussen twee insecten. Hij noemt het hele woord. Daarna doet hij hardop denkend voor hoe hij nadenkt over de categorieën die in het woord zitten. Hij verwoordt eerst de regel, voordat hij het betreffende deel van het woord opschrijft. Zo laat hij het hele woord op het digibord ontstaan. Hij spreekt het opgeschreven woord nog een keer heel duidelijk uit en richt zich verder op de betekenis van het woord.

Transfer spelling-grammatica bij het schrijven van teksten

Net als in *Staal 1* werken de kinderen in *Staal 2* in het thema toe naar een eindproduct. Dit kan zijn een publicatie of een presentatie.

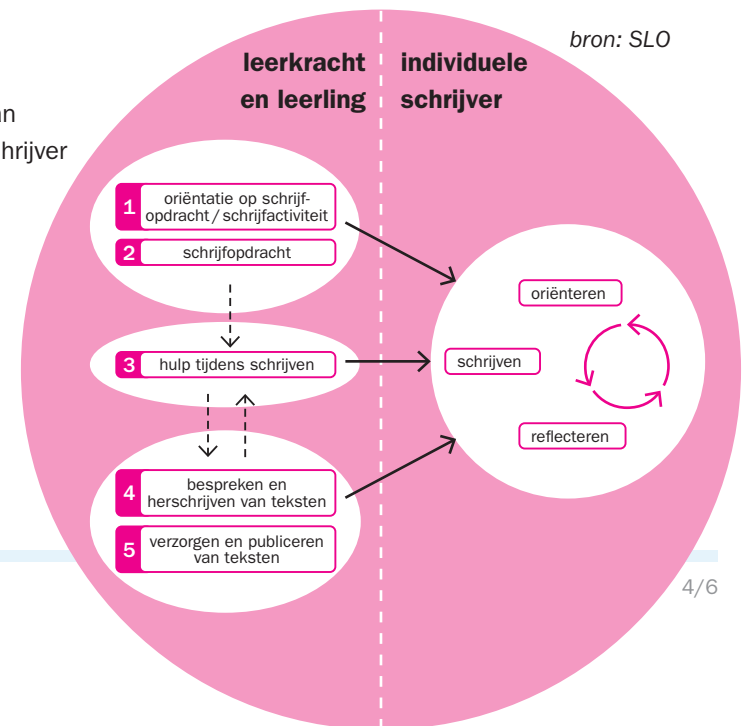
week 1	Les 1 Woordenschat	Les 2 Taalbeschouwing	Les 3 Tekstbegrip	Les 4 Spreken en luisteren	Les 5 Schrijven
week 2	Les 6 Woordenschat	Les 7 Taalbeschouwing	Les 8 Tekstbegrip	Les 9 Spreken en luisteren	Les 10: toepassen Start eindproduct
week 3	Les 11: toepassen Verbeteren eindproduct	Les 12: toepassen Leren presenteren	Verdiepingsles A Tekstbegrip	Les 13: toepassen Presentatie of publicatie	Uitloopes
week 4	Les 14 Het grote woordenschatspel	Les 15 Toets woordenschat (facultatief)	Verdiepingsles B Tekstbegrip	Verdiepingsles C Tekstbegrip (lees-denkgesprek)	Uitloopes

Lesoverzicht
Staal 2 taal.

Het 5-fasenmodel

Staal hanteert het 5-fasenmodel bij het schrijven van een publicatie. Dit model bevat de fasen die een schrijver idealiter doorloopt bij het maken van een tekst:

- oriëntatie op de schrijfoopdracht
(oriëntatiefase: les 1 t/m 9)
- de schrijfoopdracht (opdrachtfase: les 10)
- het schrijven (schrijffase: les 10 t/m 12)
- het bespreken en herschrijven
(revisiefase: les 11)
- het verzorgen en publiceren
(publicatiefase: les 12 en 13)

De Staalstudio

Het 5-fasenmodel is een effectief didactisch model, dat ontwikkeld is bij SLO. Het helpt leerkrachten om kinderen te ondersteunen bij het meest complexe taaldomein, het schrijven van teksten. Door het in fasen te verdelen, krijgen kinderen meer grip op de uit te voeren schrijftaak.

Gebruikers van *Staal 1* (her)kennen wellicht het 5-fasenmodel. Nieuw in *Staal 2* is dat dit model voor kinderen vertaald is naar een stappenplan met gerichte aanwijzingen en ondersteuning, de zogenaamde Staalstudio.

- Fase 1: oriëntatiefase. In de lessen 1 tot en met 9 krijgen de kinderen input op het thema en krijgen ze bouwstenen aangereikt die ze in kunnen zetten bij het maken van de eindopdracht.
- Fase 2: opdrachtfase. In les 10 staat precies omschreven welke tekst de kinderen moeten maken en waar de te schrijven tekst aan moet voldoen.
- Fase 3: schrijffase. De kinderen maken in les 10 een start met het schrijven van de tekst.
- Fase 4: revisiefase. In de daaropvolgende les 11 bespreekt de leerkracht enkele teksten of tekstfragmenten. De leerkracht en de kinderen onderling geven tops en tips. Ze maken in deze les 11 hun tekst af en kijken nog een keer kritisch naar hun tekst.
- Fase 5: publicatiefase. In les 12 en 13 publiceren of presenteren de kinderen hun teksten.

STAALSTUDIO

ZO MAAK JE ... een strip

step 1 ORIËNTEREN

Je weet al veel over strips
Je gebruikt deze kennis bij het maken van een eigen strip.

step 2 AAN DE SLAG

Verzin waar jouw strip over gaat

- Bedenk een gebeurtenis.
 - een intro: twee redders van de reddingsbrigade staan klaar bij hun boot
 - een plot: ze vaart uit, maar de benzine van de boot raakt op
 - een ontknoping: ze moeten zelf gered worden

* TIP *
Gebruik Medische 17 om op een idee te komen.

step 3 MAAK HET SCENARIO

Werk je idee uit

- Verdeel de gebeurtenis in vier kaders. Beschrijf per kader wat er gebeurt.
 - kader 1: intro
 - kader 2: de boot vaart uit
 - kader 3: de motor valt uit
 - kader 4: ontknoping
- * TIP *
Kom je kaders te kort? Kies dan de leukste actie uit en bedenk er iets voor en na.
- Beschrijf de personages.
 - PERSONAGE 1**
uiterlijk: stomme redder
eigenschappen: dapper, maar niet zo slim
naam: Randy
 - PERSONAGE 2**
uiterlijk: sobere redder
eigenschappen: dappels, maar ook niet zo slim
naam: Rox

step 4 MAAK HET BETER

Lees je scenario nog eens

Je geeft en krijgt tips en tops. Je maakt je script nog beter.

- * TIP *
Kijk goed of je tevreden bent over de beschrijving van het uiterlijk, de eigenschappen en over de namen.
• Kijk of je de situatie voor je kunt zien.
• Beoordel of er niet te veel en niet te weinig tekstballonnen zijn.

step 5 TEKEN JE STRIP

Gebruik het scenario

- Tekent het stripverhaal.
- Bedenk welk geluid je kunt nabootsen.
 - kader 2: VERROEMMMH!
 - kader 3: Spilt...
- Bedenk een titel met alliteratie.
 - Randy en Rox redden (het niet)

RANDY & ROX REIDEN (HET NIET)

RANDY & ROX ZIJN REEDER BIJ DE REDDINGSBRIGADE
WIE GAAN VANNAAF INTU FIJN MENSEN REDDEN
WAT GEbeurt ER?
WAT GEbeurt ER?
WAT GEbeurt ER?
WAT GEbeurt ER?

DE BENZINE IS OP!

Voorbeeld van een Staalstudio uit *Staal 2 taal*.

Kenmerkend voor het 5-fasenmodel is dat er pas in fase 4 expliciete aandacht voor de spelling en de interpunctie is, dus nadat de kinderen de tekst al in eerste versie geschreven hebben. Dit voorkomt dat kinderen blokkeren bij het schrijven van hun tekst, als ze onzeker zijn over hoe ze de woorden moeten schrijven. Tegelijkertijd is het schrijven van teksten dé functionele context voor het toepassen van de geleerde spellingcategorieën. Juist omdat *Staal* altijd toewerkt naar het publiceren en presenteren van de eindopdrachten, is het belangrijk dat de publicatie geen (onnodige) spelfouten bevat: fouten die betrekking hebben op categorieën die binnen de lessen *Staal spelling-grammatica* aangeboden zijn.

In de praktijk: bespreken en herschrijven van een recensie.

De kinderen in groep 6 van juf Ellen zijn bezig met het thema Muziek uit Staal 2 taal. De eindopdracht is het schrijven van een recensie over een lied. In les 10 hebben de kinderen een start gemaakt met het schrijven van deze tekst. Tijdens de les heeft Juf Ellen meegekeken naar de teksten in wording en heeft ze Ravi en Inge gevraagd of ze een fragment uit hun teksten op het digibord mag laten zien. De kinderen hebben hierin toegestemd.

Ravi heeft het volgende geschreven: 'Ik vond het lied saai.' Juf Ellen geeft aan dat in deze zin staat wat de schrijver van het lied vindt. Dat is een van de criteria waaraan de tekst moet voldoen. Een ander criterium is dat je in je recensie ook aangeeft waarom je dat vindt. Dit onderdeel ontbreekt nog in de recensie van Ravi. Met elkaar denken de kinderen na over een mogelijke onderbouwing voor deze mening. Na een tijdje staat de volgende zin op het bord: 'Ik vond het lied na vijf minuten al saai, omdat iedere keer dezelfde zin en hetzelfde melodietje terugkomt.' Ravi is akkoord en gaat zijn recensie hierop aanpassen.

De kinderen kijken vervolgens naar hun eigen tekst en gaan na of ze hun mening goed hebben onderbouwd of deze nog duidelijker kunnen maken.

Halverwege deze zelfstandige verwerking geeft juf Ellen de kinderen de opdracht om te letten op de spelling en de interpunctie. Ze wijst nog even op de categoriekaart met de aangeboden categorieën. De kinderen lezen hun tekst nog een keer goed na en brengen waar nodig verbeteringen aan.

Reviseren van de tekst ook op spelling en grammatica

Nieuw in *Staal 2* is dat de kinderen in les 11, dus in fase 4, expliciet erop gewezen worden om ook te letten op spelling en interpunctie en de tijd krijgen om eventueel fout geschreven woorden te verbeteren.

Het voornaamste doel hiervan is dat kinderen ervaren dat je spelling niet alleen voor de spellingles leert, maar dat je spellingregels altijd toepast bij het schrijven van woorden en zinnen. Hiermee versterk je het spellingbewustzijn.

Tot slot

Spelling en grammatica leer je niet voor de spellingles, maar om toe te passen op alle momenten waarop je woorden en zinnen opschrijft. Veel kinderen maken niet automatisch de transfer van het geleerde bij spelling en grammatica naar taal of naar andere (zaak)vakken. *Staal 2* biedt de leerkracht gerichte handvatten om dat wat kinderen bij *Staal spelling-grammatica* geleerd hebben, toe te passen bij *Staal taal*. Hiermee werken de kinderen op een functionele manier aan hun spellingbewustzijn. Daarnaast levert de aandacht voor gerichte transfer een positieve bijdrage aan hun spellingvaardigheid, uitbreiding van de woordenschat én vaardigheid in het schrijven van teksten. Een win-win-winsituatie dus.